

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ:
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ

(ΤΑΞΕΙΣ: Α΄, Β΄, Γ΄)

ΓΕΝΙΚΟ ΜΟΥΣΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

2015

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: Δροσουλάκης Κωνσταντίνος, Σχολικός Σύμβουλος ΠΕ 16 (Συντονιστής)
Κοτίνης Κωνσταντίνος, Εκπαιδευτικός ΠΕ 16.01
Μηνακάκης Δημήτριος, Εκπαιδευτικός ΠΕ 16.01
Τσερπέ Γεωργία – Μαρία, Σχολική Σύμβουλος ΠΕ16

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ
ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ: Αναγνωσταρά Ευανθία, Σχολική Σύμβουλος ΠΕ16.01

ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ: Σκανδαλάκη Ολυμπία, Εκπαιδευτικός Ιδιωτικού Τομέα ΠΕ16.01

«ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών»
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ»

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Σωτήριος Γκλαβάς
Πρόεδρος του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης
Γεωργία Φέρμελη
Σύμβουλος Α' Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Το παρόν συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους στο πλαίσιο της πράξης «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση»

ΓΕΝΙΚΟ ΜΟΥΣΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ

ΜΑΘΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ:
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ
ΤΑΞΕΙΣ: Α', Β', Γ'

Περιεχόμενα

1ο μέρος

Εισαγωγή 3

Γενικές αρχές διδακτικής μεθοδολογίας 4

Γενικές αρχές αξιολόγησης 5

2ο μέρος

Ετήσιος προγραμματισμός..... 8

Γενικές αρχές σχεδιασμού εκπαιδευτικών σεναρίων..... 15

Βιβλιογραφία..... 18

Εισαγωγή

Ο παρών οδηγός εκπαιδευτικού είναι βασισμένος στο Αναλυτικό Πρόγραμμα για το ευρωπαϊκό πεδίο «ευρωπαϊκή μουσική» στο πλαίσιο της Πράξης «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21^{ου} αιώνα) – Νέο πρόγραμμα Σπουδών» με κωδικό ΟΠΣ 295450 του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, για το μάθημα «Ανάπτυξη Ακουστικών Ικανοτήτων». Φιλοδοξεί να παρέχει υποστήριξη στον εκπαιδευτικό, κάνοντας τη φιλοσοφία και τις απαιτήσεις του αναλυτικού προγράμματος εφαρμόσιμες στην τάξη. Ακόμα, ευελπιστεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο που θα τον βοηθήσει να αντιμετωπίσει δυσκολίες, εμπόδια και περιορισμούς που συναντάει στη διδακτική πράξη.

Συγκεκριμένα, ο Οδηγός χωρίζεται σε δύο μέρη και καθένα από αυτά στηρίζεται στους παρακάτω άξονες:

1^ο μέρος

- Διδακτική μεθοδολογία
- Αξιολόγηση

2^ο μέρος

- Ετήσιος προγραμματισμός
- Ενδεικτικά εκπαιδευτικά σχέδια μαθήματος

Συμπληρωματικά να αναφέρουμε ότι ο παρών οδηγός εκπαιδευτικού δεν επιδιώκει να λειτουργήσει με τρόπο δεσμευτικό για τον εκπαιδευτικό, αλλά αντίθετα ευελπιστεί να προωθήσει τη δημιουργικότητα, το σωστό σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση του μαθήματος. Παροτρύνεται η σύνδεση του μαθήματος με άλλα μουσικά μαθήματα, όπως η αρμονία, η ιστορία μουσικής και η μορφολογία. Τέλος, επιδιώκεται η σπειροειδής μουσική ανάπτυξη του μαθητή και η επίτευξη των σκοπών και στόχων που έχουν τεθεί στο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος.

1^ο ΜΕΡΟΣ

1.1 Γενικές αρχές διδακτικής μεθοδολογίας

Σύμφωνα με τις οδηγίες και τα κριτήρια αξιολόγησης για τη σύνταξη νέων προγραμμάτων σπουδών και οδηγιών εκπαιδευτικού για το ευρωπαϊκό πεδίο «ευρωπαϊκή μουσική» στο πλαίσιο της Πράξης «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21^{ου} αιώνα) – Νέο πρόγραμμα Σπουδών» με κωδικό ΟΠΣ 295450 του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, το μάθημα «Ανάπτυξη Ακουστικών Ικανοτήτων», διδάσκεται μια ώρα εβδομαδιαία στην Α', Β' και Γ' Λυκείου. Επιπλέον για την Γ' Λυκείου, αποτελεί μέρος του 2ωρου μαθήματος επιλογής σε συνδυασμό με το μάθημα της Αρμονίας. Το μάθημα χωρίζεται σε δύο διακριτούς τομείς α) τη γραφή καθ' υπαγόρευση και β) τη μουσική ανάγνωση. Σκοπός του είναι η διδασκαλία πρακτικών ακουστικής αντίληψης και φωνητικής διαχείρισης της ευρωπαϊκής μουσικής. Ως προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (διδακτικοί στόχοι) που πρέπει να έχουν επιτύχει οι μαθητές μέχρι το τέλος των σπουδών τους τίθενται: Η ανάπτυξη της εσωτερικής τους ακοής, η επίδειξη ικανότητας φωνητικής εκτέλεσης μελωδίας χωρίς τη συνοδεία πιάνου, η ικανότητα φωνητικής εκτέλεσης μελωδικών διαστημάτων, η ικανότητα φωνητικής εκτέλεσης συγχορδιών σε ευθεία κατάσταση και αναστροφές σε αρπισμούς, η ικανότητα αναγνώρισης μελωδικών διαστημάτων, η ικανότητα αναγνώρισης τρίφωνων συγχορδιών, η ικανότητα αναγνώρισης διαδοχής συγχορδιών, η ικανότητα αναγνώρισης μέτρου και ρυθμικών σχημάτων, η ικανότητα αναγνώρισης και καταγραφής μελωδιών.

Η προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία οφείλει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη:

- την ανάπτυξη της εσωτερικής ακοής.
- την απόδοση των μελωδικών ασκήσεων χωρίς τη βοήθεια του πιάνου
- την εξοικείωση των μαθητών με το θεωρητικό υπόβαθρο κάθε άσκησης
- τη διεπιστημονική σύνδεση του μαθήματος με το μάθημα της Ιστορίας της μουσικής, της μορφολογίας και της Αρμονίας.
- την πρακτική εξάσκηση της αρμονίας στο πιάνο
- τη σπειροειδή ανάπτυξη δεξιοτήτων και γνώσεων, έτσι ώστε να ενθαρρύνεται η συστηματική επαναπροσέγγιση κεκτημένων γνώσεων και ικανοτήτων.

Για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι, οι προσεγγίσεις των εκπαιδευτικών οφείλουν να είναι μαθητοκεντρικές, στοχεύοντας στην ενεργητική και αυτορυθμιζόμενη μάθηση, όπου ο μαθητής θα μπορέσει μέσα από τη διερεύνηση του μαθησιακού του περιβάλλοντος να οικοδομήσει ο ίδιος τις γνώσεις του. Ακόμα ο διδάσκων οφείλει να αντιληφθεί τις ατομικές ανάγκες των μαθητών και να δώσει λύσεις μέσα από την εξατομικευμένη μάθηση.

Στο μάθημα της ανάπτυξης των ακουστικών ικανοτήτων ο διδάσκων καλείται να λειτουργήσει μέσα στα πλαίσια ενός σωστού σχεδιασμού. Ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός (ετήσιος σχεδιασμός) δεν είναι ευθύνη του διδάσκοντα, αλλά της εκπαιδευτικής πολιτικής. Ο μεσοπρόθεσμος, ο εβδομαδιαίος και ο ωριαίος σχεδιασμός είναι αποκλειστική ευθύνη του διδάσκοντα, ο οποίος καλείται να οργανώσει το υλικό του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών ανά 2μηνο ή 3μηνο, εβδομάδα και ώρα αντίστοιχα (Ματσαγγούρας, 1998α).

Οι μέθοδοι διδασκαλίας που προτείνονται να χρησιμοποιήσει είναι πολλοί. Αυτοί θα μπορούσαν να ποικίλουν από την εισήγηση ή διάλεξη, την οποία ο διδάσκων παρουσιάζει ο ίδιος, χωρίς την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών την ωριαία θεματική ενότητα, την συζήτηση ή διάλογο όπου δίνεται η ευκαιρία να συμμετέχουν οι μαθητές και να θέσουν τυχόν ερωτήσεις τους ή σημεία στα οποία χρειάζονται περαιτέρω διευκρινίσεις, τις ερωταποκρίσεις μέσω των οποίων ο διδάσκων μπορεί να ελέγξει το κατά πόσο η ενότητα κατανοήθηκε από τους μαθητές, την επίδειξη και την πρακτική άσκηση που ενδείκνυται για το συγκεκριμένο αντικείμενο καθώς επίσης και το παιχνίδι ρόλων, κατά το οποίο οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες αναλαμβάνουν να κατασκευάσουν ασκήσεις και δραστηριότητες και να παίζουν εκ περιτροπής στους συμμαθητές τους.

1.2 Γενικές αρχές αξιολόγησης

Οι στόχοι ενός μαθήματος αποτελούν τα μέσα διασύνδεσης μεταξύ διδασκαλίας και αξιολόγησης. (Slavin, 2007). Οι εκπαιδευτικοί θέτοντας εκπαιδευτικούς στόχους, στην ουσία φτιάχνουν ένα σχέδιο για το τι πρέπει να γνωρίζουν και να είναι ικανοί να κάνουν οι μαθητές στο τέλος μιας σειράς μαθημάτων. Με άλλα λόγια, διδακτικός στόχος είναι η διατύπωση των δεξιοτήτων ή εννοιών που οι μαθητές θα πρέπει να έχουν κατακτήσει στο τέλος μιας περιόδου διδασκαλίας. Με τον σχεδιασμό ενός πλαισίου αποφεύγονται οι παρεκκλίσεις σε μη κεντρικά με το μάθημα θέματα. Αφού οι διδακτικοί στόχοι διατυπωθούν με αναφορά στον τρόπο μέτρησής τους, θα πρέπει να συνδέονται με την αξιολόγηση. Μέσω της αξιολόγησης οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ελέγχουν και να γνωστοποιούν την πρόοδο των μαθητών τους. Ακόμα, μπορούν να καταλάβουν τον βαθμό στον οποίο η διδασκαλία τους υπήρξε αποτελεσματική, καθώς και ποιοί μαθητές χρήζουν επιπρόσθετης βοήθειας. Από τη μεριά τους οι μαθητές, μέσω της αξιολόγησης είναι σε θέση να διαπιστώσουν αν αποδίδουν οι στρατηγικές μελέτης που εφαρμόζουν. Τέλος, η αξιολόγηση αποτελεί μια συστηματική μορφή επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και οικογενείας αφού οι γονείς μπορούν να ενημερωθούν για την πρόοδο των παιδιών τους.

Συνοψίζοντας θα μπορούσαμε να πούμε ότι η αξιολόγηση εστιάζει στην επίδοση, αφορά όλους τους τρόπους που χρησιμοποιούνται στο σχολείο για τη μέτρηση της απόδοσης των μαθητών και συγκεκριμένα στο μάθημα της ανάπτυξης των ακουστικών ικανοτήτων εξυπηρετεί κυρίως τους εξής σκοπούς :

α) την ανατροφοδότηση των μαθητών, όπου η τακτική αξιολόγησή τους παρέχει ανατροφοδότηση για τα δυνατά αλλά και αδύνατα σημεία τους, γνωρίζοντας σε ποιους τομείς (τη γραφή καθ' υπαγόρευση ή τη μουσική ανάγνωση) θα πρέπει να εστιάσουν και να προσπαθήσουν περισσότερο.

β) την ανατροφοδότηση των εκπαιδευτικών, όπου διαφαίνεται η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας τους, καθώς θα συνειδητοποιήσουν σε ποιο τομέα θα πρέπει να αφιερώσουν περισσότερο χρόνο και προσπάθεια.

γ) την παροχή κινήτρων για την αύξηση της προσπάθειας των μαθητών, δηλαδή την κινητοποίηση των μαθητών να βάλουν τα δυνατά τους εντός και εκτός της τάξης μέσω ασκήσεων και αναθέσεων εργασιών που θα υποδείξει ο διδάσκων.

δ) την πληροφόρηση των γονέων, ώστε στο σπίτι ο μαθητής είτε να έχει την αρωγή, υποστήριξη και παραίνεση των γονέων εάν χρειάζεται να ανακάμψει είτε την επιβράβευση εάν έχουν επιτευχθεί οι μαθησιακοί στόχοι που είχαν τεθεί εξ' αρχής.

Η αξιολόγηση της μάθησης για να γίνεται αποτελεσματικά είναι σημαντικό να γίνεται τόσο με διαμορφωτική, όσο και με τελική αξιολόγηση. Σε μια διαμορφωτική αξιολόγηση δίδονται δοκιμασίες για να εξακριβωθούν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία της μάθησης και να γίνουν διορθώσεις στο ρυθμό και στο περιεχόμενο της διδασκαλίας. Η τελική αξιολόγηση γίνεται προκειμένου να δοκιμαστούν οι γνώσεις των μαθητών στο τέλος διδακτικών ενοτήτων. Τέτοιες εξετάσεις είναι και οι τελικές εξετάσεις. Οι τελικές εξετάσεις μπορεί να

είναι συχνές ή μη και να είναι στενά συνδεδεμένες με τις διαμορφωτικές αξιολογήσεις και τους στόχους του μαθήματος.

Εν προκειμένω στο μάθημα της ανάπτυξης των ακουστικών ικανοτήτων, η διαμορφωτική αξιολόγηση είναι καλό να γίνεται από τον διδάσκοντα σε κάθε μάθημα και στους δύο διακριτούς τομείς, τόσο στην γραφή καθ' υπαγόρευση όσο και στη μουσική ανάγνωση. Με τον τρόπο αυτό ελέγχεται το κατά πόσο οι μαθητές είναι σε θέση να αναπαράγουν/τραγουδήσουν, αλλά και να αναγνωρίσουν το αντικείμενο της εκάστοτε ενότητας. Οι τελικές αξιολογήσεις προτείνεται να γίνονται στο τέλος κάθε ενότητας ώστε ο διδάσκων, αλλά και οι μαθητές να είναι σε θέση να γνωρίζουν το κατά πόσο έχει αποκτηθεί η γνώση που είχε τεθεί ως σκοπός και στόχος.

2^ο ΜΕΡΟΣ

Γενικές αρχές σχεδιασμού του μαθήματος

2.1 ετήσιος προγραμματισμός

Α' Λυκείου

Α' ενότητα: Τρίχορδα (τρίφθογγες κλίμακες) – Συνημμένα τρίχορδα
Διδακτικές ώρες: μία (1)

Τρίχορδα. Μείζων κι ελάσσων τρόπος . Συνημμένα τρίχορδα

Β' ενότητα: Τετράχορδα (τετράφθογγες κλίμακες) – Συνημμένα τετράχορδα

Διδακτικές ώρες: μία (1)

Τετράχορδα. Μείζων κι ελάσσων τρόπος . Συνημμένα τετράχορδα

Γ' ενότητα: Κύριες συγχορδίες στο μείζονα και ελάσσονα τρόπο σε ευθεία κατάσταση (I,IV,V)

Διδακτικές ώρες: μία (1)

Μελωδική εκφώνηση και αναγνώριση των κύριων συγχορδιών στον μείζονα και στον ελάσσονα τρόπο.

Δ' ενότητα: Οι κύριες συγχορδίες (I, V, IV σε ευθεία κατάσταση) και οι συνδέσεις τους (τρίφωνες συγχορδίες σε τετράφωνα γραφή)

Διδακτικές ώρες: δύο (2)

1^η ώρα: Μελωδική εκφώνηση και αναγνώριση μεμονωμένων συγχορδιών

2^η ώρα: Συνδέσεις συγχορδιών (2-3 συγχορδίες)

Μελωδική εκφώνηση-αναγνώριση συγχορδιών

Ε' ενότητα: Αρμονικές λειτουργίες και πτώσεις (τέλεια, ατελής, μισή)	
Διδακτικές ώρες: δύο (2)	
1 ^η ώρα: αναγνώριση των πτώσεων (τέλεια, ατελής, μισή)	2 ^η ώρα: μουσική υπαγόρευση (η συγχορδία της τονικής σε θέση 8ης , 3ης ή 5ης)

ΣΤ' ενότητα: Εναρμόνιση απλών μελωδιών με τη χρήση των κύριων συγχορδιών σε ευθεία κατάσταση	
Διδακτικές ώρες: δύο (2)	
1 ^η ώρα: καταγραφή μιας σύντομης διαδοχής συγχορδιών που περιέχει συνδέσεις κύριων βαθμίδων.	2 ^η ώρα: καταγραφή μιας σύντομης διαδοχής συγχορδιών που περιέχει συνδέσεις κύριων βαθμίδων.

Ζ' ενότητα: Κύριες συγχορδίες σε πρώτη αναστροφή	
Διδακτικές ώρες: δύο (2)	
1 ^η ώρα: μελωδική εκφώνηση των συγχορδιών για 3 και 4 φωνές σε ευθεία κατάσταση και Α' αναστροφή.	2 ^η ώρα: μουσική υπαγόρευση διαδοχής συγχορδιών σε ευθεία κατάσταση και Α' αναστροφή. Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών.

Η' ενότητα: Κύριες συγχορδίες σε δεύτερη αναστροφή	
Διδακτικές ώρες: δύο (2)	
1 ^η ώρα: διαβατική δεύτερη αναστροφή της V_4^6 και της I_4^6, i_4^6	2 ^η ώρα: Χρήση του πτωτικού έξι-τέσσερα σε μια διαδοχή συγχορδιών που καταλήγει σε τέλεια, ατελή ή μισή πτώση. Ποικιλματική δεύτερη αναστροφή στις πτώσεις

Θ' ενότητα: Η συγχορδία δεσπόζουσας μεθ' εβδόμης και οι αναστροφές της	
Διδακτικές ώρες: δύο (2)	
<p>1^η ώρα: Θεωρητική εξάσκηση στο σχηματισμό δεσποζουσών μεθ' εβδόμης με δοσμένη τη θεμέλιο, 3η, 5η ή 7η της συγχορδίας. Μελωδική απαγγελία σε συνεπτυγμένη θέση της ευθείας κατάστασης και αναστροφών της δεσπόζουσας μεθ' εβδόμης.</p> <p>Αναγνώριση της κατάστασης μιας δεσπόζουσας μεθ' εβδόμης</p>	<p>2^η ώρα: σύνδεση της δεσπόζουσας μεθ' εβδόμης σε ευθεία κατάσταση και αναστροφές με την τονική. Διαδοχές συγχορδιών που περιλαμβάνουν την προηγούμενη ύλη και τη δεσπόζουσα μεθ' εβδόμης με τις διαδικασίες που περιγράφηκαν στα κεφάλαια 4,5 και 6. Έμφαση στη χρήση της δεσπόζουσας μεθ' εβδόμης σε ευθεία κατάσταση ως προτελευταίας συγχορδίας σε τέλειες και ατελείς πτώσεις.</p>

Γ' ενότητα: Εισαγωγή στους ξένους φθόγγους	
Διδακτικές ώρες: δύο (2)	
<p>1^η ώρα: Διαβατικοί φθόγγοι μεταξύ των μελών μιας τρίφωνης συγχορδίας ή μιας δεσπόζουσας μεθ' εβδόμης. Μελωδική απαγγελία και μουσική υπαγόρευση με δοσμένη τη θεμέλιο μιας κύριας συγχορδίας.</p>	<p>2^η ώρα: Εισαγωγή ανιουσών και κατιουσών επερίσεων σε κάθε φθόγγο της συγχορδίας Εισαγωγή ποικιλμάτων στους πραγματικούς φθόγγους μιας συγχορδίας. Εισαγωγή φθόγγων διαφυγής (μελωδική απαγγελία και μουσική υπαγόρευση).</p> <p>Συνδυαστικές ασκήσεις. Σύνδεση συγχορδιών με αξιοποίηση των ξένων φθόγγων. (διαβατικοί, ποικίλματα κ.λπ)</p>

ΙΑ' ενότητα: Δευτερεύουσες συγχορδίες: ii, ii^ο, τρίφωνη και μεθ' εβδόμης, σε ευθεία κατάσταση και αναστροφές	
Διδακτικές ώρες: δύο (2)	
<p>1^η ώρα: Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών (γενικά) Συνδέσεις τονικής επιτονικής σε ευθεία κατάσταση και Α' αναστροφή Συνδέσεις τονικής επιτονικής και υποδεσπόζουσας σε ευθεία κατάσταση και Α' αναστροφή</p>	<p>2^η ώρα: Σύνδεση της ii(⁶) , ii^{ο6} με το πτωτικό έξι-τέσσερα (τέλεια, ατελής, μισή πτώση Σύνδεση της επιτονικής μεθ' εβδόμης (ii⁷) με τη δεσπόζουσα και τις αναστροφές της Συνδέσεις της επιτονικής μεθ' εβδόμης με το έξι-τέσσερα (πτώσης) (τέλεια, ατελή ή μισή πτώση)</p>

<p>Συνδέσεις επιτονικής τονικής και δεσπόζουσας μεθ'εβδόμης σε ευθεία κατάσταση και Α' αναστροφή</p> <p>Συνδέσεις δεσπόζουσας με την επιτονική σε έξι- τέσσερα διαβατικού χαρακτήρα Σύνδεση με τις αναστροφές της δεσπόζουσας.</p>	<p>Υπαγόρευση διαδοχής συγχορδιών που περιλαμβάνουν την προηγούμενη ύλη και δεύτερη μεθ'εβδόμης με τις διαδικασίες που περιγράψαμε στα κεφάλαια 4,5 και 6.</p> <p>Αρμονική ανάλυση – αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών χορικών σε εναρμόνιση J.S.Bach με έμφαση στη σύνδεση $ii_5^6 - V$, $ii_5^{o6} - V$.</p>
--	---

<p>ΙΒ' ενότητα: Δευτερεύουσες συγχορδίες: vi και VI – «απατηλή πτώση» Διδακτικές ώρες: δύο (2)</p>	
<p>1^η ώρα: Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών με την επιδεσπόζουσα (vi και VI). Συνδέσεις της επιδεσπόζουσας τονικής επιτονικής υποδεσπόζουσας και δεσπόζουσας, τρίφωνες σε ευθεία κατάσταση και αναστροφές του μείζονα</p> <p>Συνδέσεις δεσπόζουσας με την επιδεσπόζουσα (απατηλή πτώση) Συνδέσεις επιδεσπόζουσας, επιτονικής, δεσπόζουσας, τρίφωνες και μεθ'εβδόμης σε ευθεία κατάσταση και αναστροφές του μείζονα.</p>	<p>2^η ώρα: Συνδέσεις επιδεσπόζουσας, επιτονικής, τονικής (τονική πτωτικό έξι-τέσσερα) και δεσπόζουσας σε ευθεία κατάσταση και αναστροφές του ελάσσονα Συνδέσεις επιδεσπόζουσας, επιτονικής και των κυρίων βαθμίδων του μείζονα με δημιουργία πτώσης (τέλεια, μισή, ατελή και απατηλή). Συνδέσεις δεσπόζουσας, επιτονικής και των κυρίων βαθμίδων του ελάσσονα με δημιουργία πτώσης (τέλεια, μισή, ατελή και απατηλή). Συνδέσεις επιδεσπόζουσας και επιτονικής τρίφωνη και μεθ'εβδόμης σε ευθεία κατάσταση Α' Β' και Γ' αναστροφή του ελάσσονα</p>

<p>ΙΓ' ενότητα: Δευτερεύουσες συγχορδίες: vii, τρίφωνη και τετράφωνη, σε ευθεία κατάσταση και αναστροφές Διδακτικές ώρες: δύο (2)</p>	
<p>1^η ώρα: Δευτερεύουσες συγχορδίες: Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών Συνδέσεις της VIIης σε ευθεία κατάσταση και αναστροφές</p>	<p>2^η ώρα: Συνδέσεις της VIIης μεθ'εβδόμης σε ευθεία κατάσταση και αναστροφές</p>

<p>ΙΔ' ενότητα: Δευτερεύουσες συγχορδίες: Η iii βαθμίδα, III και III+ Διδακτικές ώρες: δύο (2)</p>	
<p>1^η ώρα: Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών Η iii βαθμίδα στο μείζονα τρόπο Η iii βαθμίδα με λειτουργία δεσπόζουσας (σχετική της δεσπόζουσας)</p>	<p>2^η ώρα: Η III στον ελάσσονα τρόπο Η III+ βαθμίδα με λειτουργία δεσπόζουσας</p>

Ο διαβατικός χαρακτήρας της ΙΙης, επέκταση της τονικής	
--	--

*****

Β' Λυκείου

ΙΕ'. Αρμονικές αλυσίδες με τρίφωνες συγχορδίες				
Διδακτικές ώρες: πέντε (5)				
1 ^η διδ/κή ώρα: Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών – μουσική υπαγόρευση 1) I – V (πρότυπο), vi – iii, I-IV (αντίτυπα), 2) i-v (πρότυπο), VI-III, iv-i (αντίτυπα)	2 ^η διδ/κή ώρα: Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών – μουσική υπαγόρευση I – IV – V (πρότυπο), vi – ii – iii (αντίτυπο)	3 ^η διδ/κή ώρα: Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών – μουσική υπαγόρευση I-IV (πρότυπο), iii-vi, V-I (αντίτυπα)	4 ^η διδ/κή ώρα: Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών – μουσική υπαγόρευση i-iv (πρότυπο), III-VI, ii [♭] ₅ - V-i - iv [♭] ₄ -i (αντίτυπα)	5 ^η διδ/κή ώρα: επανάληψη κεφαλαίου

ΙΣΤ'. Λοιπές συγχορδίες μεθ' εβδόμης και αρμονικές αλυσίδες με τετράφωνες συγχορδίες				
Διδακτικές ώρες: πέντε (5)				
1 ^η διδ/κή ώρα: Αναγνώριση συγχορδιών, τρίφωνες συγχορδίες και συγχορδίες 7 ^{ης}	2 ^η διδ/κή ώρα:	3 ^η διδ/κή ώρα: Αρμονικές αλυσίδες	4 ^η διδ/κή ώρα: Αρμονικές αλυσίδες	5 ^η διδ/κή ώρα: επανάληψη κεφαλαίου

ΙΖ'. Συγχορδίες δεσπόζουσας μετ' ενάτης, Δεσπόζουσας 13^{ης}		
Διδακτικές ώρες: πέντε (5)		
1 ^η & 2 ^η διδ/κή ώρα:	3 ^η & 4 ^η διδ/κή ώρα:	5 ^η διδ/κή ώρα: επανάληψη

Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών με χρήση δεσπόζουσας μετ' ενάτης και 13 ^{ης} σε ευθεία κατάσταση και αναστροφές	Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών με χρήση δεσπόζουσας μετ' ενάτης και 13 ^{ης} σε ευθεία κατάσταση και αναστροφές	
---	---	--

ΙΗ'. Λειτουργίες του μείζονος - ελάσσονος τρόπου

Διδακτικές ώρες: πέντε (5)

1 ^η διδ/κή ώρα: Οι λειτουργίες του μείζονος - ελάσσονος τρόπου	2 ^η διδ/κή ώρα: Παρενθετικές συγχορδίες του μείζονα τρόπου	3 ^η διδ/κή ώρα: Παρενθετικές συγχορδίες του ομώνυμου μείζονα τρόπου	4 ^η διδ/κή ώρα: Παρενθετικές συγχορδίες του ελάσσονα τρόπου	5 ^η διδ/κή ώρα: Επανάληψη του κεφαλαίου
--	--	---	---	---

ΙΘ'. Παρενθετικές δεσπόζουσες, δάνειες συγχορδίες

Διδακτικές ώρες: πέντε (5)

1 ^η διδ/κή ώρα: Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών της δεσπόζουσας μεθ' εβδόμης και της έβδομης μεθ' εβδόμης της δεσπόζουσας στο μείζονα και ελάσσονα τρόπο	2 ^η διδ/κή ώρα: Αναγνώριση συγχορδιών της δεσπόζουσας της έβδομης μεθ' εβδόμης της δεσπόζουσας, μείζων - ελάσσων τρόπος	3 ^η διδ/κή ώρα: Αναγνώριση συγχορδιών της δεσπόζουσας της έβδομης μεθ' εβδόμης στις υπόλοιπες βαθμίδες, μείζων - ελάσσων τρόπος
---	---	---

*****

Γ' Λυκείου

Κ'. Αλλοιωμένες συγχορδίες, συγχορδίες με αλλοιωμένη πέμπτη, συγχορδίες αυξημένης έκτης, ναπολιτάνικη

Διδακτικές ώρες: δέκα (10)

1 ^η & 2 ^η διδ/κή ώρα: η όξυνση της 5 ^{ης} Αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών	3 ^η & 4 ^η διδ/κή ώρα: Η βάρυνση της 5 ^{ης}	5 ^η & 6 ^η διδ/κή ώρα: οι συγχορδίες της αυξημένης 6 ^{ης}	7 ^η & 8 ^η διδ/κή ώρα: Η Ναπολιτάνικη συγχορδία	9 ^η & 10 ^η διδ/κή ώρα: Επανάληψη του κεφαλαίου
---	--	--	---	---

Επανάληψη όλης της ύλης που έχει διδαχθεί στο μάθημα της ανάπτυξης των ακουστικών ικανοτήτων

Διδακτικές ώρες: πέντε (5)

Επανάληψη σε όλη την διδαχθείσα ύλη, εστιάζοντας και επιμένοντας στις ανάγκες των μαθητών.

Πρόσθετες ασκήσεις εμπέδωσης διαστημάτων, ρυθμικών και μετρικών σχημάτων

Διδακτικές ώρες : δύο (2)

1 ^η διδ/κή ώρα: μελωδικά και αρμονικά διαστήματα	2 ^η διδ/κή ώρα: σύνθετα ανιόντα και κατιόντα διαστήματα
---	--

Πρόσθετες ασκήσεις εμπέδωσης στοιχείων ρυθμού και χρόνου

1 ^η διδ/κή ώρα: μέτρα (απλά, σύνθετα και μεικτά μέτρα)	2η διδ/κή ώρα: αλλαγές μέτρων, διαφορετικές καταστάσεις τονισμών, χοροί.	3 ^η διδ/κή ώρα: επανάληψη του κεφαλαίου
---	--	--

ΚΑ'. Συνδυαστικές ασκήσεις

Διδακτικές ώρες: δέκα (10)

Οι συνδυαστικές ασκήσεις περιλαμβάνουν :

- αναγνώριση μελωδικών διαστημάτων
- αναγνώριση συγχορδιών
- αναγνώριση διαδοχής συγχορδιών
- άσκηση μουσικής υπαγόρευσης

➤ αναγνώριση μέτρου και ρυθμικών σχημάτων

ΚΒ'. Τεστ προσομοίωσης της εξέτασης των πανελληνίων εξετάσεων

Διδακτικές ώρες: δέκα (10)

Τεστ που περιλαμβάνουν Ομάδες Α, Β, Γ, Δ & Ε διαρθρωμένες όπως ακριβώς διαρθρώνονται στην εξέταση των πανελληνίων εξετάσεων για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση.

2.2 Ενδεικτικά σενάρια μαθήματος

Σενάριο Μαθήματος Μουσικής / τίτλος-ενότητα: Η πρόταση αυτή διδασκαλίας βασίζεται σε ενδεικτική δραστηριότητα του Προγράμματος Σπουδών του μαθήματος «ανάπτυξη ακουστικών ικανοτήτων» από τη θεματική ενότητα «Δ' ενότητα: Οι κύριες συγχορδίες (I, V, IV σε ευθεία κατάσταση) και οι συνδέσεις τους (τρίφωνες συγχορδίες σε τετράφωνη γραφή)».

1) Ηλικία-Τάξη που απευθύνεται: μαθητές Α' Λυκείου

2) Γνωστικό αντικείμενο: Ανάπτυξη ακουστικών ικανοτήτων

3) Προβλεπόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

4) Στόχοι της διδασκαλίας:

Γνώσεις και δεξιότητες

Ο μαθητής πρέπει:

- Να διακρίνει ακουστικά τις κύριες συγχορδίες σε τετράφωνη γραφή
- Να διακρίνει τις κύριες συγχορδίες σε διάφορες κλίμακες σε τετράφωνη γραφή
- Να αντιληφθεί τις συνδέσεις των κύριων βαθμίδων και την αρμονική τους αλληλουχία

Παιδαγωγικοί στόχοι: ανάπτυξη συνεργασίας και ομαδικότητας, ενεργητική συμμετοχή

5) Διδακτική μεθοδολογία: ανακαλυπτική ενεργητική-συμμετοχική μάθηση, ομαδοσυνεργατική, διαθεματική σύνδεση, αξιοποίηση τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας

6) Μέσα: CD ή/και υπολογιστής με σύνδεση στο διαδίκτυο, βιντεοπροβολέας, διαδραστικός πίνακας, πληκτροφόρο όργανο, τετράδια εργασίας, πεντάγραμμο, φύλλα εργασίας

7) Λέξεις κλειδιά: τρίφωνες συγχορδίες σε τετράφωνη γραφή, κύριες συγχορδίες (I, V, IV σε ευθεία κατάσταση), συνδέσεις των συγχορδιών (I, V, IV σε ευθεία κατάσταση)

8) Δραστηριότητες

Πρώτη διδακτική ώρα

Δραστηριότητα 1^η : μεμονωμένες συγχορδίες

Ο διδάσκων παίζει μεμονωμένες συγχορδίες μελωδικά ή αρμονικά και οι μαθητές εκφωνούν σε μορφή αρπίσματος και αναγνωρίζουν τις συγχορδίες. Ο διδάσκων ελέγχει την απόδοση της δραστηριότητας.

Δραστηριότητα 2^η : μεμονωμένες συγχορδίες

ο διδάσκων παίζει την νότα της τονικής και χωρίς άλλη βοήθεια ζητά από τους μαθητές να τραγουδήσουν σε μορφή αρπίσματος τις κύριες συγχορδίες I, IV και V και I, iv, V.

Δραστηριότητα 3^η: συνδέσεις συγχορδιών

Ο διδάσκων παίζει συνδέσεις των κύριων βαθμίδων (I-IV, I-V, V-I, IV-V) στο μείζονα και στον ελάσσονα τρόπο (i-iv, i-V, iv-V, V-I) με πλάγια και αντίθετη κίνηση σε κλειστές θέσεις, ξεκινώντας από όλες τις πιθανές θέσεις 8ης, 3ης, 5ης, σε κλίμακες και ηχητικές περιοχές (προτείνονται: ντο, σολ, φα μείζων και λα, μι, ρε ελάσσων). Οι συνδέσεις με σχέση 4ης πραγματοποιούνται με πλάγια και αντίθετη κίνηση, οι συνδέσεις με σχέση 5ης με πλάγια κίνηση και οι συνδέσεις με σχέση 2ης, (σύνδεση IV-V) μόνο με αντίθετη κίνηση. Οι μαθητές αναγνωρίζουν τις συγχορδίες και τις συνδέσεις τους και

α) τραγουδούν τη μελωδία

β) τραγουδούν το μπάσο

γ) τραγουδούν σοπράνο και άλτο

δ) τραγουδούν τενόρο και μπάσο

ε) τραγουδούν και τις 4 φωνές

Δραστηριότητα 4^η: συνδέσεις συγχορδιών

Ο διδάσκων παίζει την τονική και χωρίς άλλη βοήθεια ζητά από τους μαθητές να τραγουδήσουν συγκεκριμένες συνδέσεις κύριων βαθμίδων που εκείνος προεπιλέγει, τόσο στο μείζονα όσο και στον ελάσσονα τρόπο.

Ο διδάσκων ελέγχει κατά τη διάρκεια όλης της δραστηριότητας τόσο τη φωνητική ορθότητα της άσκησης, όσο και τη σωστή καταγραφή της αναγνώρισης των συγχορδιών και των συνδέσεών τους.

Δεύτερη διδακτική ώρα

Δραστηριότητα 1^η: συνδέσεις κύριων βαθμίδων στη ντο μείζονα και λα ελάσσονα

Ο διδάσκων παίζει συνδέσεις κύριων βαθμίδων σε ανοικτές ή κλειστές θέσεις σε τέσσερις φωνές (δίνεται η βάση της τονικής, δεσπόζουσας ή υποδεσπόζουσας). Οι μαθητές καταγράφουν τις βαθμίδες, στη συνέχεια γράφουν τις νότες. Καταγράφουν πρώτα τη μελωδία, κατόπιν το μπάσο και τέλος τις μεσαίες φωνές. Εξετάζονται οι συνδέσεις αναλυτικά (πλάγια και αντίθετη κίνηση) με κοινούς ή όχι φθόγγους.

Εκτελούνται διαδοχές με συνδέσεις : I-IV, I-V, V-I, IV-I-IV-V, I-V-I-IV-V, I-IV-V, I-V-I-IV-I στο μείζονα και στον ελάσσονα i-iv, i-V,V-i , iv-i-iv-V, i-V-i-iv-V, i-iv-V , i-V-i-iv, i-iv-i .

Δραστηριότητα 2^η: συνδέσεις κύριων βαθμίδων στη ντο μείζονα και λα ελάσσονα

Ο διδάσκων παίζει την τονική είτε της ντο μείζονος είτε της λα ελάσσονος και ζητά από τους μαθητές να τραγουδήσουν α) τη γραμμή του μπάσου μιας συγκεκριμένης σύνδεσης και β) με

μορφή αρπίσματος τις συγχορδίες συνδέσεων όπως εκείνες που προηγήθηκαν στην 1^η δραστηριότητα.

Δραστηριότητα 3^η : συνδέσεις κύριων βαθμίδων σε διάφορες κλίμακες

Οι ασκήσεις επαναλαμβάνονται σε διάφορες κλίμακες.

Ο διδάσκων δημιουργεί ή επιλέγει μελωδικές ασκήσεις που αξιοποιούν το αρμονικό υλικό με χρήση ρυθμικών ή μετρικών σχημάτων προοδευτικής δυσκολίας.

Δραστηριότητα 4^η : συνδέσεις κύριων βαθμίδων σε διάφορες κλίμακες

Ο διδάσκων παίζει μια νότα ως τονικό κέντρο, ορίζει τον τρόπο (μείζονα ή ελάσσονα) και ζητά από τους μαθητές να τραγουδήσουν α) τη γραμμή του μπάσου μιας συγκεκριμένης σύνδεσης και β) σε μορφή αρπίσματος τις συγχορδίες που απαρτίζουν την συγκεκριμένη σύνδεση.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Slavin, R. E. (2007) *Εκπαιδευτική Ψυχολογία, Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Altrichter, H., Feldman, P., Posch, P., Somech, B. (2008) *Teachers investigate their work*. London & New York Q : Routledge

Ματσαγγούρας Η., (1998α) *Στρατηγικές διδασκαλίας*. Αθήνα : Gutenberg

